

Євтушенко Н.О., к.е.н., доц.,
Державний університет
телекомунікацій

ЗАТРЕБУВАННІСТЬ КОНСАЛТИНГУ ЯК ОКРЕМОГО ЕЛЕМЕНТА ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА РИНКУ ПОСЛУГ

Проведено аналіз показників інноваційного розвитку в Україні та виявлено типові проблеми, які заважають зростанню інноваційної інфраструктури національної інноваційної системи України. З'ясовано місце консалтингу в структурі національної інноваційної системи України як важливого та затребуваного елемента інноваційної інфраструктури у процесі формування консалтингової взаємодії суб'єктів господарювання. Досліджено структурну позицію консалтингу в національній інноваційній системі, яку доцільно представляти з позиції державного та приватного партнерства. Запропоновано модель консалтингової взаємодії «стратегія нарощування інноваційного потенціалу» в структурі національної інноваційної системи України, яку можна вважати як універсальну для підприємств-замовників консалтингових послуг будь-якої галузі, зокрема і телекомунікаційної.

Ключові слова: консалтинг, консалтингова взаємодія, національна інноваційна система, інноваційна інфраструктура, стратегія, підприємство.

Постановка проблеми. З початку ХХІ століття індустріальна революція супроводжується інформаційними трансформаціями, що сприяє розвитку інноваційних процесів інформаційної обробки комунікативних потоків як важливої складової соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Національні ринки послуг стають все більш інтегрованими і мобільними, постійно удосконалюються завдяки технологічним інноваціям, що з одного боку, приносить величезні надприбутки, а з іншого, задоволеність користувачів, які постійно бажають нових пропозицій. Високий ступінь невизначеності і ризику, широкий спектр маркетингових, управлінських і організаційно-економічних можливостей при переході на більш інноваційні технології зумовили актуальність і необхідність нового гравця на ринку послуг - консалтингу. У міжнародному форматі консалтингові компанії найчастіше розглядається як важливий елемент інноваційної інфраструктури, інституційним базисом якої виступає сформована в державі національна інноваційна система.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У західній економічній літературі, консалтинг розглядався вченими як один з ефективних інструментів управління діяльністю підприємств. Істотний внесок у дослідження цього напрямку зробили М. Кубр, К. Макхем, В. Рів'єри, С. Джонсон, П. Блок та ін. Теоретико-методична база консалтингу висвітлювалась сучасними закордонними вченими: М. Кіппінг, Ф. Уїкхем, М. Шарко, Э. Шейн, Д. Гейбл, Л. Грейнер, Е. Уткін, В. Алешнікова, А. Блинов, Г. Маринко, А. Посадський, І. Пригожин, В. Рапопорт та ін. Питання щодо дослідження стану та розвитку консалтингу в умовах глобалізаційних перетворень, знайшли своє відображення в працях таких вітчизняних науковців як: В. Верба, С. Дунда, Т. Решетняк, С. Козаченко, А. Краснейчук, В. Новицький, О. Трофімова, М. Федик. Розглядом інноваційної тематики та теоретико-методологічних положень національної інноваційної системи займалися такі видатні закордонні вчені як Й. Шумпетер, Д. Норт, К. Фрімен, Б.-А. Лундвалл та Р. Нельсон, а також вітчизняні науковці: О. Амоша, Г. Андрощук, І. Багрова, Ю. Бажал, В. Геєц, Н. Іванова, І. Макаренко, В. Пономаренко, Л. Федулова, Л. Шаповалова та ін.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Однак, при всьому розмаїтті наукових доробок, розгляд консалтингу як окремого елемента інноваційної інфраструктури в структурі національної інноваційної системи, який останнім часом стає затребуваним на вітчизняному ринку

послуг та вимагає комплексного дослідження.

Метою статті є огляд теоретичних положень національної інноваційної системи України в процесі її формування та обґрунтування затребуваності консалтингу як окремого елемента інноваційної інфраструктури цієї системи з урахуванням моделі консалтингової взаємодії «стратегія нарощування інноваційного потенціалу» на засадах державного та приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан НІС України характеризується значними дисбалансами, які проявляються недосконалістю державного регулювання інноваційної активності, браку державних програм інноваційного розвитку вітчизняних підприємств у стратегічній перспективі, скорочення затребуваності наукових досліджень та технологічних розробок на фоні низького рівня матеріального та морального стимулювання інтелектуального капіталу, відсутності механізмів трансферу знань та комерціалізації науково-технічних здобутків через елементи інноваційної інфраструктури тощо. Ці недоліки підсилюються кризовими явищами економічного характеру, які у першу чергу характеризуються падінням рівня добробуту населення. Представимо результативність функціонування національної інноваційної системи в Україні через статистичні показники інноваційної діяльності промислових підприємств (табл.1) [1, с. 83-84].

Таблиця 1

Показники інноваційної діяльності промислових підприємств України

Роки	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, до загальної кількості промислових підприємств		Кількість освоєних нових видів продукції		Кількість впроваджених нових видів технологічних процесів	
	од.	% до 1995 р.	од.	% до 1995 р.	од.	% до 1995 р.
1995	22,9	100	11472	100	2936	100
2000	14,8	64,6	15323	133,6	1403	47,8
2005	8,2	35,8	3152	27,5	1808	61,6
2010	11,5	50,2	2408	21,0	2043	69,6
2015	15,2	66,4	3136	27,3	1217	41,5
2016	16,6	72,5	4139	36,1	3489	118,8

Побудовано автором

У процесі розрахунків з'ясувалося, що показник питомої ваги промислових підприємств, які впроваджували інновації погіршився з 84,3% у 1996 р. до 72,5% у 2016 р. (рис.1).

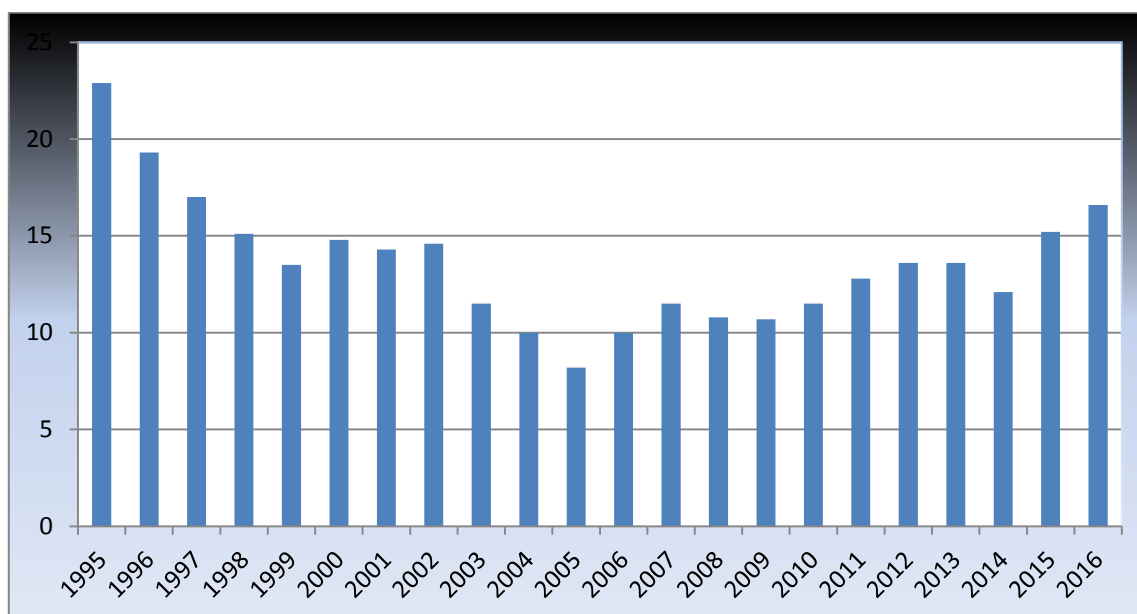

Рис. 1. Динаміка частки підприємств, що впроваджували інновації, до загальної кількості промислових, % (побудовано автором за даними Держкомстату)

За цей час підприємства України пережили і кризисні періоди, так у 2005 р. питома вага підприємств, що впроваджували інновації був рекордно низьким – 8,2%, що є нижче порогового значення (25%) і набагато нижче від аналогічного показника розвинених країн (70-80%). Висока питома вага кількості впроваджених нових видів продукції у 2000-2002 рр. відносно показників інноваційності у 1995 р. пояснюється не покращенням економічного становища в Україні, а є різницею в методиці розрахунку зазначених показників. За досліджуваний період кількість освоєних видів продукції скоротилась у 2016 р. відносно 1995 р. на 7 333 од., тоді як кількість впроваджених нових видів технологічних процесів зросла у 2016 р. відносно 1995 р. на 553 од. (рис.2).

Рис. 2. Динаміка показників інноваційної діяльності промислових підприємств України, од. (побудовано автором за даними Держкомстату)

Результати дослідження підтверджують, що характеристика інноваційної діяльності в Україні є низькою та вказує на відсутність ефективних стратегій розвитку підсистем національної інноваційної системи, що викликає нестабільність та ситуативність розвитку інноваційних чинників економічного зростання. Проблеми макроекономічного рівня підтверджує аналіз динаміки реального ВВП, який вказує на рецесійні процеси української економіки, а саме падіння виробництва та рівня інноваційної активності на фоні зниження добробуту в країні. Це ще раз підтверджує необхідність затребуваності такого елементу інноваційної інфраструктури національної інноваційної системи як консалтинг, враховуючи його інституційний базис і рівень компетентності консультантів.

Консалтинг – це величезний і могутній ринок, обсяги якого настільки великі, що їх можна зіставляти з іншими сферами бізнесу. На авторський погляд, консалтинг прийнято розуміти як узгоджений процес створення професійними консультантами інтелектуальних продуктів з наступною їх реалізацією в діяльності підприємств-замовників з метою налагодження організаційно-економічного механізму з точки зору забезпечення ефективності та рівня розвитку [2]. Залучення консультантів до вирішення проблемних завдань в компанії є не просто необхідним, а й нормою, що говорить про високий рівень дотримання консалтинговими компаніями етичних принципів і ділової репутації в процесі консалтингової взаємодії. Переважна більшість серйозних економічних, управлінських і навіть соціальних рішень приймається виключно із залученням зовнішніх консультантів.

Однак напрями діяльності консалтингу, які вказані в структурі національної інноваційної системи України є частковими та не розкривають повний обсяг послуг. Такі недоліки пов'язано

у першу чергу з законодавчими порушеннями інституційного змісту консалтингу як окремого елемента інноваційної інфраструктури (рис. 3)

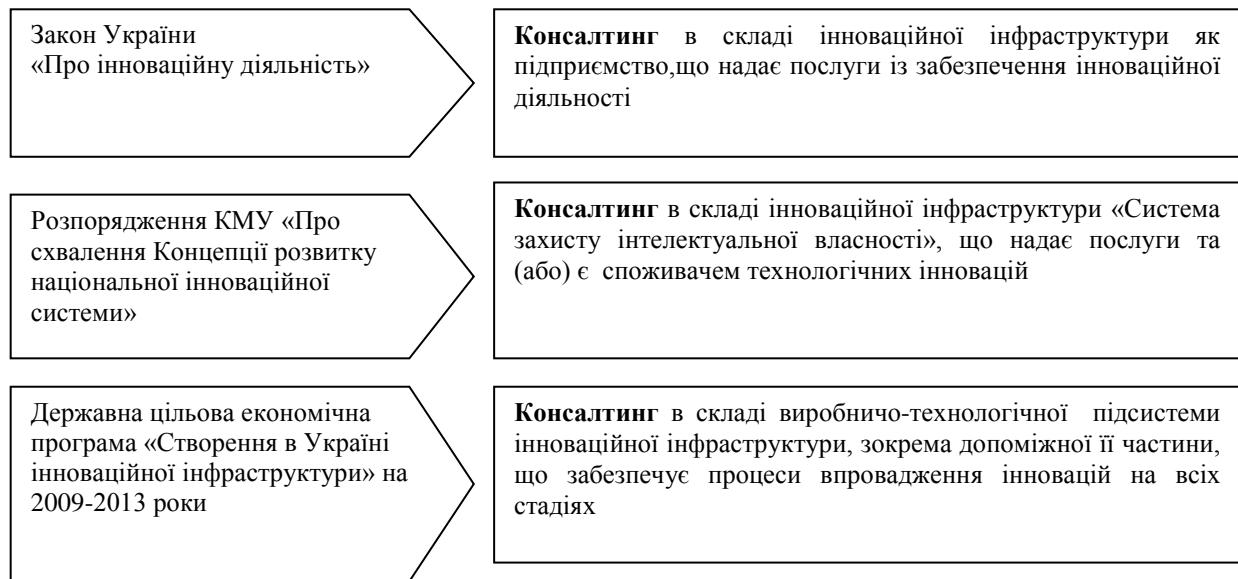

Рис. 3. Інституційний зміст консалтингу за Законом та законодавчими актами (побудовано автором за джерелами [3-5])

Проведений порівняльний аналіз інституціонального змісту «консалтинг» за різними законодавчими актами доводить, що у сформованій національній інноваційній системі України консалтинг є елементом інноваційної інфраструктури, але у нього відсутні чіткі умови цілепокладання, що створює перешкоди до його затребуваності відносно поширення інтелектуальних прав власності та впровадження на ринку послуг. Вважаємо, що інституційний зміст консалтингу повинен носити багатогранні характеристики узгодженого процесу створення професійними консультантами інтелектуальних продуктів для підприємств-замовників з метою налагодження їх організаційно-економічного механізму з точки зору забезпечення ефективності та рівня інноваційного розвитку. Врахування вищезазначених обставин дозволяє запропонувати місце консалтингу в інноваційній інфраструктурі НІС України як окремого елемента з розширенням функціональних напрямів призначення консалтингової взаємодії з підприємствами-замовниками послуг як на рівні держави так і на рівні приватного сектору (рис. 4). Запропонована схема дозволяє визначити місце консалтингу в інноваційній інфраструктурі національної інноваційної системи України за двома секторами економіки: державному та приватному, що у загальному розумінні допоможе вирішувати проблемні завдання підприємств-замовників та створювати умови для підвищення їх інноваційної активності. Вважаємо, що консалтинг не буде поділяти свою діяльність за секторами, а стане вирішувати задачі підприємств-замовників з позиції державно-приватного партнерства. У цьому випадку, консалтинг як окремий елемент інноваційної структури НІС отримує роль посередника між підприємствами-замовниками та іншими підсистемами інноваційної інфраструктури.

На авторський погляд, для підвищення ефективності діяльності підприємства-замовника консалтингова компанія повинна виконувати раціональні спільні дії з іншими підсистемами інноваційної інфраструктури НІС, зокрема: проводити процес трансферу інтелектуальних продуктів з урахуванням фундаментальних та прикладних досліджень, розробок, що носять інноваційний характер в виробничо-технологічній області приватного сектору; готувати кадровий склад підприємства-замовника до роботи в нових умовах; залучати до роботи державні підприємства з приводу проведення експертизи, сертифікації та стандартизації; розробляти фінансові (податкові) схеми оптимального використання капіталу підприємства-замовника на реалізацію інноваційних проектів; проводити процедуру щодо захисту їх інтелектуальної

власності; надавати підприємству-замовнику рекомендації щодо мінімізації можливих ризиків з приводу розробки, впровадження та реалізації інноваційних проектів.

Рис. 4. Місце консалтингу в інноваційній інфраструктурі НІС України з позиції державного та приватного партнерства (розроблено автором)

Реалізація консалтингом інноваційних програм державно-приватного партнерства буде сприяти виконанню завдань інноваційної політики щодо «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів», допоможе регулювати рівень активності приватних підприємств та підвищувати рівень конкурентоспроможності та добробуту в країні. Однак, все це є реальністю при чіткому формуванні методологічних основ понятійного апарату НІС та її підсистем, вдосконаленню правової бази відносно переходу від безповоротного бюджетного фінансування до приватного кредитування інноваційних проектів та умов стимулювання інноваційної активності, поєднанні наукової діяльності з виробництвом товарів (послуг), розроблення програм венчурного фінансування тощо.

Отже, розглянуті вище питання дозволяють в структурі національної інноваційної системи України запропонувати модель консалтингової взаємодії «стратегія нарощування інноваційного потенціалу», яку можна вважати як універсальну для підприємств-замовників консалтингових послуг будь-якої галузі. Не даремно, було прийнято рішення щодо цієї

стратегії, яка використовується високорозвиненими країнами (США, Великобританія, Німеччина, Франція та ін.), але яку потрібно побудувати з урахуванням національних особливостей (рис. 5).

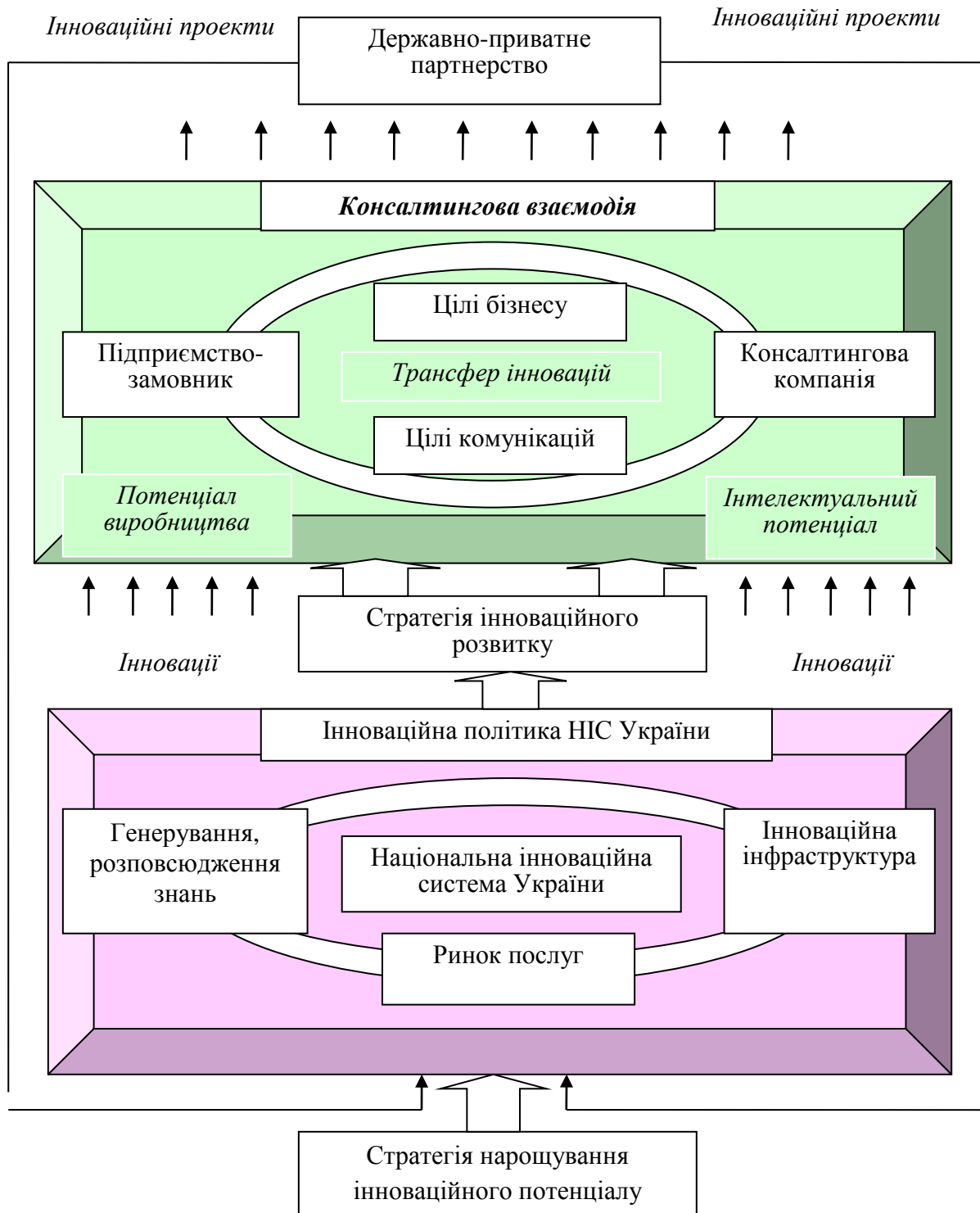

Рис. 5. Модель консалтингової взаємодії «стратегія нарощування інноваційного потенціалу» в структурі НІС України (розроблено автором)

Побудована модель консалтингової взаємодії «стратегія нарощування інноваційного потенціалу» визначається автором як безперервний процес запровадження нововведень, що зумовлює постійне оновлення технологій щодо виробництва товарів (послуг) за умов інтеграції фундаментальних та прикладних досліджень з розробками корпорацій. Гармонійне

поєднання науки та техніки (технологій), які пропонуються на ринку послуг, відбувається завдяки створенню умов синергетичного ефекту взаємодії інтелектуального потенціалу консалтингової компанії з виробничим потенціалом підприємства-замовника. В даних умовах завданням консалтингу є ефективне управління процесом розроблення, впровадження, виробництва та комерціалізації інновації на фоні узгодження відповідних управлінських рішень із системами виробництва, маркетингу, фінансів і кадрів. Реалізація такого процесу відбувається через організаційно-економічний механізми консалтингової взаємодії, результатом якої є створення державно-приватного партнерства за програмами розвитку. Консалтингова взаємодія як безперервний цикл запровадження нововведень регулюється системами національної інноваційної системи України, базисний зміст якої включає стратегію нарощування інноваційного потенціалу вітчизняними підприємствами.

Висновки. Національна інноваційна система є складною системою, яка одночасно є і процесом взаємодії між різними суб'єктами інноваційної діяльності, і результатом, який характеризується рівнем інноваційного потенціалу за узгодженням інноваційної політики НІС зі стратегіями інноваційного розвитку держави. Національна інноваційна система України складається з двох систем: генерування, розповсюдження знань та інноваційної інфраструктури. Основними напрямками формування національної інноваційної системи України є: створення сприятливого економічного й правового середовища; формування інноваційної інфраструктури та удосконалення механізмів державного сприяння комерціалізації результатів наукових досліджень та експериментальних напрацювань. Тенденції формування та розвитку НІС України свідчать, що сьогодні в державі функціонують лише окремі, не пов'язані між собою її елементи, підтвердженням чого є результати інноваційної діяльності. Вважаємо, що ефективним посередником реалізації напрямів національної інноваційної системи країни є консалтинг, який забезпечить мережний взаємозв'язок всіх учасників в інноваційній діяльності на засадах державно-приватного партнерства.

Список використаної літератури

1. *Економічна статистика/ Наука, технології та інновації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>*
2. *Євтушенко Н.О. Компаративний аналіз поняття «консалтингова взаємодія» / Н.О. Євтушенко//Економіка. Менеджмент. Бізнес. Збірник наукових праць.- Київ:ДУТ, 2017. - № 1(19).- С.42-50.*
3. *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 року № 680-р «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR090680.html*
4. *Про інноваційну діяльність : закон України від 04 липня 2002 р. за № 40-IV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.*
5. *Створення в Україні інноваційної інфраструктури : державна цільова економічна програма на 2009–2013 роки : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 року за № 447 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-%D0%BF>*

Євтушенко Наталья Александровна. Потребность консалтинга как отдельный элемент инновационной инфраструктуры национальной инновационной системы Украины на рынке услуг. Проведен анализ показателей инновационного развития в Украине и выявлены типичные проблемы, которые мешают росту инновационной инфраструктуры национальной инновационной системы Украины. Определено место консалтинга в структуре национальной инновационной системы Украины как важного и востребованного элемента инновационной инфраструктуры в процессе формирования консалтинговой взаимодействия субъектов хозяйствования. Исследована структурная позиция консалтинга

в национальной инновационной системе, которую целесообразно представлять с позиции государственного в частного партнерства. Предложена модель консалтингового взаимодействия «стратегия наращивания инновационного потенциала» в структуре национальной инновационной системы Украины, которую можно считать как универсальную для предприятий-заказчиков консалтинговых услуг любой отрасли, в том числе и телекоммуникационной.

Ключевые слова: консалтинг, консалтинговое взаимодействие, национальная инновационная система, инновационная инфраструктура, стратегия, предприятие.

Evtushenko Natalia. The need for consulting as a separate element of the innovation infrastructure of the national innovation system of Ukraine in the services market. The analysis of indicators of innovative development in Ukraine is carried out and typical problems that hamper the growth of the innovative infrastructure of the national innovation system of Ukraine are revealed. The place of consulting in the structure of the national innovation system of Ukraine as an important and popular element of the innovation infrastructure in the process of forming the consulting interaction of business entities is determined. The structural position of consulting in the national innovation system is examined, which is advisable to represent from the position of the state in private partnership. The model of consulting interaction "the strategy of increasing the innovative potential" in the structure of the national innovation system of Ukraine, which can be considered as universal for enterprises-customers of consulting services of any industry, including telecommunications, is offered.

Keywords: consulting, consulting interaction, national innovation system, innovation infrastructure, strategy, enterprise.